

2.6 Dopravní dostupnost centra Prahy

Stěhováním lidí do suburbánních obcí obvykle nebývají vztahy s jádrovým městem zcela narušeny, ale i nadále zůstávají poměrně intenzivní. Přes rozvoj pracovních a obslužných funkcí vně administrativních hranic Prahy dojíždí velká část nových suburbanitů nadále do Prahy každodenně nejen do zaměstnání, ale částečně i za dalšími službami denní i nedenní povahy. I když můžeme pozorovat zkvalitnění veřejné dopravy v některých oblastech regionu (zkrácení intervalů mezi spoji, zvýšení komfortu), převládá mezi obyvateli suburbánní zóny preference individuální dopravy. To způsobuje výrazný nárůst intenzity automobilové dopravy zejména na hranicích města a hlavních dopravních tazích (Urbánková, Ouředníček 2006; Novák 2008). Doprava tak patří k nejpalcivějším důsledkům suburbanizačního procesu. Dostupnost Prahy z obcí v jejím zázemí je proto velmi důležitým faktorem, který ovlivňuje kvalitu života.

Dopravní dostupnost představuje jedno ze zásadních hledisek při volbě místa nového bydliště. Jak diskutujeme v následujícím mapovém listu 2.7, považujeme dopravní dostupnost individuální i hromadnou dopravou za jedno z hlavních kritérií, které ovlivňují lokalizaci nové bytové výstavby v suburbánní zóně Prahy. Očekáváme, že v místech se špatnou dostupností hlavního města bude probíhat výstavba v daleko menší míře a napojenost obyvatel na jádrové město bude relativně málo intenzivní. Naopak v atraktivních lokalitách s dobrou dostupností lze i do budoucna, samozřejmě v závislosti na lokálních rozvojových politikách obcí a dostupnosti stavebních pozemků, očekávat čilý stavební ruch.

Typologie obcí podle dostupnosti do centra Prahy je založena na kombinaci hodnot tří ukazatelů, kterými jsou (i) časová dostupnost individuální automobilovou dopravou; (ii) časová dostupnost veřejnou hromadnou dopravou; a (iii) rozdíl cestovních časů mezi oběma sítěmi. Rozdělením souboru obcí na kategorie s podprůměrnými, resp. nadprůměrnými hodnotami jednotlivých ukazatelů vzniklo šest regionálních typů obcí.

	Typ	Dostupnost individuální dopravou	Dostupnost veřejnou dopravou	Rozdíl cestovních časů
Průměr za typ	A	43	74	31
	B	31	67	36
	C	26	40	13
	D	27	51	24
	E	41	50	9
	F	47	62	15
Průměr za celý soubor		35	57	22

Tabulka 2.8: Průměrné hodnoty jednotlivých ukazatelů (v minutách)

Zdroj: vlastní analýza

Hodnoty prvního ukazatele (dostupnost individuální automobilovou dopravou) byly vypočteny pomocí síťové analýzy v prostředí GIS, v níž byly za výchozí uzly považovány středy obcí a za cílový uzel stanice metra Muzeum. V analýze byly rozlišeny úseky v rámci zastavěného a nezastavěného území obce, přičemž průměrné rychlosti na jednotlivých úsecích byly stanoveny podle práce Tomáše Hudečka (Hudeček 2010).

	Typ	Dostupnost individuální dopravou	Dostupnost veřejnou dopravou	Rozdíl cestovních časů
Min - max za typ	A	36 - 65	58 - 112	22 - 63
	B	26 - 35	57 - 144	22 - 117
	C	17 - 35	24 - 55	0 - 21
	D	17 - 33	39 - 56	22 - 28
	E	35 - 60	33 - 56	0 - 19
	F	36 - 67	56 - 81	4 - 21
Min - max za celý soubor		17 - 67	24 - 144	0 - 117

Tabulka 2.9: Rozmezí hodnot jednotlivých ukazatelů v minutách

Zdroj: vlastní analýza

Informace o cestovních časech veřejné dopravy byly získány z platných jízdních řádů a byly navýšeny o dobu chůze do centra obce. Ta byla vypočtena jako čas potřebný na přejití poloměru kruhu s plochou rovnající se ploše zastavěného území obce. V případě druhého ukazatele (dostupnost veřejnou dopravou) byl za výchozí uzel zvolen střed obce a za cílový uzel stanice metra (Můstek, Muzeum) nebo železniční stanice v centru Prahy. Pro obce napojené na železnici bylo uvedeno nejkratší možné spojení na Hlavní, Masarykovo nebo Smíchovské nádraží. V případě obcí bez železniční stanice či zastávky, u nichž vyhledávání cestovního času do cílové stanice metra nasvědčovalo lepšímu spojení do některé z nádražních stanic v centru města, byl uveden cestovní čas nejkratšího nalezeného spojení. Vyhledávána byla vždy spojení v běžný pracovní den – středu 3. nebo 10. dubna 2013 – s odjezdem z výchozího uzlu od 6:00 a příjezdem do cíle do 10:00 hodin. Poslední ukazatel představuje absolutní hodnotu rozdílu hodnot předchozích dvou ukazatelů. Právě rozdíl v časové dostupnosti je jedním z klíčových faktorů při rozhodování, zda zvolit individuální nebo hromadnou dopravu.

Obce náležející do typu A se vzhledem k průměrným hodnotám dostupnosti celého souboru sledovaných obcí vyznačují horší dostupností individuální i hromadnou dopravou a nadprůměrnými rozdíly v cestovních časech. Typ tvoří obce s nejméně příznivými hodnotami všech ukazatelů. Často se jedná o obce na okraji metropolitního regionu, mimo hlavní dopravní tahy a ve vzdálenosti, v níž je nabídka příměstských linek v porovnání s bezprostředním zázemím Prahy relativně omezená. Lepší dostupnost individuální dopravou, horší dostupnost hromadnou dopravou a nadprůměrné rozdíly v cestovních časech jsou zaznamenány u obcí typu B, které většinou prostorově navazují na

typ D (viz níže). Hlavním rozdílem je výraznější prohloubení rozdílů v neprospěch veřejné dopravy.

Typ C se vyznačuje lepší dostupností individuální i hromadnou dopravou a podprůměrnými rozdíly v cestovních časech. Typ obecně charakterizovaný nejpříznivějšími hodnotami všech tří ukazatelů je tvořen obcemi v bezprostředním zázemí Prahy. Silnou provázanost s Prahou indikuje především velmi dobrá dostupnost veřejnou dopravou, která je v případě tohoto typu obcí srovnatelná s individuální dopravou, přičemž rozdíl mezi oběma typy dopravy nepřesahuje 21 minut. Obce typu D jsou charakterizovány nižším než průměrným cestovním časem potřebným k dosažení centra Prahy a nadprůměrnými rozdíly v cestovních časech. Podobně jako v případě předchozího typu i u tohoto typu obcí je charakteristická velmi dobrá dostupnost individuální i veřejnou dopravou. Navzdory tomu lze pozorovat vliv vzdálenosti, neboť dochází k nárůstu rozdílů cestovních časů mezi individuální a veřejnou dopravou (ne však tak výrazným jako u typu B). Uvedené rozdíly se pohybují v rozmezí 22 až 28 minut. Z prostorového hlediska se jedná o obce ležící podél hlavních dopravních tepen a v jejich bezprostřední blízkosti.

Horší dostupností individuální dopravou, lepší dostupností hromadnou dopravou a podprůměrnými rozdíly v cestovních časech se vyznačují obce typu E, jelikož se směrem dál od Prahy zvyšuje efekt vzdálenosti. V případě těchto obcí dochází ke snižování efektivity silniční dopravy – individuální i veřejné – a zároveň se projevují pozitiva příměstské železniční dopravy, která je v některých případech časově efektivnější než všeobecně nejrychlejší individuální automobilová doprava. Poslední vymezený typ F charakterizuje obce s horší dostupností individuální i hromadnou dopravou a podprůměrnými rozdíly v cestovních časech. Uvedený typ je tvořen obcemi na okraji metropolitního regionu. Význačné jsou velmi podobné hodnoty cestovních časů jen s malými rozdíly mezi individuální a veřejnou dopravou.

Je zřejmé, že celková dostupnost Prahy z obcí metropolitního regionu klesá s rostoucí vzdáleností obce od hlavního města a absencí hlavních silničních tahů. Zatímco velmi krátké cestovní časy automobilovou dopravou byly zjištěny z plošně poměrně rozsáhlého zázemí Prahy, stejných časů při využití veřejné dopravy bylo dosaženo pouze u několika obcí v těsném zázemí hlavního města. Cestovní časy veřejnou dopravou narůstají se vzdáleností od Prahy podstatně výrazněji, což zřejmě souvisí s charakterem veřejné (především autobusové) dopravy. Stejný spoj obsluhuje více obcí, jež nemusí vždy ležet na nejkratší spojnicí výchozího a cílového uzlu, čímž narůstá cestovní čas nutný pro spojení do vzdálenějších obcí.

Pro většinu obcí je z hlediska cestovního času výhodnější individuální automobilová doprava. V rámci typu C a E je však možné identifikovat obce, kde se jako efektivnější ukazuje veřejná doprava, především díky vlakovému spojení. Zároveň je třeba zmínit, že zkrácení cestovního času není příliš výrazné a nepřesahuje hodnotu 7 minut. Na druhou stranu je nutné upozornit na časté dopravní zácpy v Praze a na jejích hranicích, ale také

v některých suburbiích, v čase ranní a odpolední/večerní špičky a jejich možný vliv na prodloužení cestovního času při využití individuální automobilové dopravy. Námí zvolený teoretický model dostupnosti je neumožňuje kvantifikovat, avšak lze předpokládat, že skutečná časová úspora pro osoby cestující z obcí v pražském zázemí železniční dopravou může být podstatně vyšší než je výše uvedená.

Právě ušetřený čas a relativně komfortní cestování na některých železničních tratích může být důvodem pro využívání tohoto způsobu dopravy novými suburbanity i přes všeobecnou preferenci individuální automobilové dopravy (Urbánková, Ouředníček 2006). Bude tedy zajímavé sledovat, nakolik tento faktor hraje roli při rozhodování potenciálních nových obyvatel suburbií o lokalizaci nového bydliště. Veřejná doprava je obtížněji schopna vyhovět rostoucím dopravním nárokům vycházejícím z proměny časoprostorového chování dnešní společnosti (Novák 2008). Rozhodující roli při rozvoji dalších suburbánních lokalit, které nejsou vybaveny potřebnou dopravní infrastrukturou, bude podle našeho názoru hrát spíše dostupnost individuální automobilovou dopravou.

Literatura:

HUDEČEK, T. (2010): Dostupnost v Česku v období 1991-2001: vztah k dojížděcí do zaměstnání a do škol. Česká geografická společnost, Praha. 144 s.

NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a doprava. In Ouředníček, M. (ed): Suburbanizace.cz. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha, s. 56-61.

URBÁNKOVÁ, J., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Vliv suburbanizace na dopravu v Pražském městském regionu. In: Ouředníček, M. ed.: Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 79-95.